

N:o 199.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ersättning till gästgifvare, som afstå från dem jämlikt 10 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 tillkommande rätt till utskänkning af brännvin; gifven Stockholms slott den 7 maj 1907.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att

dels medgifva,

att, därest ägare af gästgifveri, hvilken på grund af bestämmelserna i 10 § af förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 är berättigad att fortfarande efter den 1 november 1907 utskänka brännvin, afstår från den honom sålunda tillkommande utskänkingsrättigheten, till honom må under härefter angifna villkor utbetalas ersättning, bestämd på sätt nedan sägs:

1) manlig, gift gästgifveriägare afsäger sig utskänkingsrätten för såväl sig själf som för sin hustru; ägande hustrun, därest äktenskapet blifvit ingånget före den 1 maj 1907, att, så framt hon öfverlever mannen, efter hans frånfälle under sin återstående lifstid uppbära den ersättning, hvartill mannen, enligt hvad nedan sägs, om han lefvat, varit berättigad;

2) ersättningens årliga belopp utgör tio öre för hvarje liter af det litertal, hvartill brännvinsförsäljningen vid gästgifveriet enligt § 16 mom. 3 och 4 i förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895 blifvit beräknad i medeltal för de

tre försäljningsåren 1 november 1904—31 oktober 1905, 1 november 1905—31 oktober 1906 och 1 november 1906—31 oktober 1907, dock att nämnda ersättning ej i något fall må öfverstiga vare sig den ersättning, som, enligt hvad i den vid statsrådsprotokollet fogade tabell angifves, af gästgifveriägaren i sådant afseende begärts, eller den, enligt hvad samma tabell utvisar, af honom uppgifna medelinkomsten af brännvinshandeln vid gästgifveriet under åren 1904—1906;

3) ersättningen utbetalas kvartalsvis vid början af hvarje kvartal från och med ingången af försäljningsåret näst efter det, hvarunder gästgifveriägaren afsagt sig utskänkningsrätten;

samt att till ägaren af Skillingaryds gästgifveri i Jönköpings län må, under villkor att han för sin egen och för sin hustrus räkning från och med den 1 november innevarande år afstår från dem tillkommande utskänkningsrätt vid nämnda gästgifveri, utbetalas ett belopp af 2,000 kronor,

dels ock förklara, att, utan hinder af den i 25 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 meddelade föreskriften om insättning i statskontoret af vissa andelar af brännvinsförsäljningsmedlen, förenämnda ersättningar må utgå af nyss omförmälda andelar, innan inleverering däraf till statskontoret äger rum.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Carl Swartz.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 7 maj 1907.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Swartz anförde:

I § 7 af förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895 är, liksom i äldre förordningar i ämnet, stadgadt, att, om för gästgifveri å landet vid den tid, då förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin den 18 januari 1855 blef till efterlefnad gällande, utskänkningsrättighet utöfvats och sedermera icke upphört, så finge samma handel, så framt rättigheten därtill icke blefve uppsagd eller förverkad, fortfarande tillgodonjutas, dock endast af den, som, då försäljningsförordningen den 26 augusti 1873 blef till efterlefnad gällande, var ägare till sådant gästgifveri, och af hans hustru,

så länge någon af dessa lefde och själf eller genom annan behörig person besörjde gästgifverihållningen vid samma gästgifveri. Motsvarande bestämmelse i den nya förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 återfinnes i denna förordnings 10 §. I sistnämnda lagrum har emellertid stadgandet till sin innebörd väsentligen modifierats, i ty att gästgifvare enligt detsamma tillerkänts utskänkingsrätt allenast i det omfång, 1905 års förordning bestämmer. Då nämligen enligt tidigare försäljningsförordningar rätten till utskänkning — d. v. s. rätt till försäljning till förtäring på stället — äfven innefattade rätt till utminuterung, har den nya försäljningsförordningen upphäft detta samband, så att rättigheten till utskänkning i och för sig endast innebär rätt till försäljning till förtäring på stället. Från och med den 1 november innevarande år, då den nya förordningen hvad landsbygden beträffar träder i kraft, upphör följaktligen för de gästgifvare, som afses i 10 § af 1905 års förordning, rätten att sälja brännvin till afhämtning. Redan vid 1906 års Riksdag väcktes af en motionär i Andra Kammaren förslag i syfte, att den omförmälda inskränkningen i gästgifveriägarnas försäljningsrätt icke skulle inträda förr än den 1 november 1915, mot det att gästgifveriägarna afsade sig äfven utskänkingsrättigheten från och med samma tidpunkt, men blef denna motion af Riksdagen afslagen. En af åtskilliga gästgifveriägare hos Kungl. Maj:t gjord underdånig framställning i enahanda syfte har enligt nådigt beslut den 21 september 1906 icke heller föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I en den 2 sistlidne februari till Kungl. Maj:t ingifven skrift hafva därefter åtskilliga gästgifveriägare gjort förnyad framställning i ämnet, i hvilken framställning hemställts, att antingen viss öfvergångstid måtte stadgas för ikraftträdandet af den nya bestämmelsen om inskränkningen i gästgifvares försäljningsrätt eller ock att gästgifvare skulle förklaras berättigad att, om han afstode äfven från rätten till utskänkning, d. v. s. rätten till försäljning till förtäring på stället, erhålla visst vederlag.

Under erinran att enligt den lagstiftning, som sedan lång tid tillbaka före utfärdandet af 1905 års brännvinsförsäljningsförordning varit gällande, gästgifvare varit tillerkänd rätt till försäljning af brännvin och andra spirituösa drycker äfven till afhämtning, hafva sökandena till stöd för sistberörda framställning vidare anfört hufvudsakligen följande.

För det stora flertalet gästgifveriägare hade försäljningen till afhämtning ägt den ojämförligt största ekonomiska betydelsen. Då rätten till sådan försäljning upphäfts genom 1905 års brännvinsförsäljningsförordning, men någon ersättning för upphäfvandet af nämnda rätt

icke medgifvits, samt icke ens en öfvergångstid, som tillnärmelsevis vore lämpad efter den djupgående omhvälfning och försämring af ifrågasvarande gästgifveriägarers ekonomiska förhållanden, som nämnda förändring innebure, blifvit föreskrifven, hade den nya förordningen framkallat djupa bekymmer hos alla dessa, dittills såsom privilegierade ansedda gästgifveriägare.

Bestämmelserna om den dem tillkommande rätt i berörda hänseende hade i hittills gällande lagstiftning gifvits en sådan lydelse och äfven tidigare vid flerfaldiga tillfällen såväl inom som utom Riksdagen erhållit en sådan tolkning, att gästgifvare, hvarom här vore fråga, i hvarje fall haft synnerligen goda skäl att anse rätten att försälja brännvin och andra spirituösa drycker äfven till afhämtning såsom en honom, under vissa villkor, för lifstid tillförsäkrad förmån. Det vore därför naturligt, att de därefter inrättat sitt lif och att upphäfvandet af sistnämnda rättighet därför oväntadt bringat dem sorg och bekymmer på deras ålderdom.

Billigheten syntes därför kräfva, att, om det allmänna bästa kräfde indragandet af nämnda, dem hittills tillkommande rättighet, hvarpå deras bärning berott, detta måtte ske på ett så skonsamt och för dem så litet förlustbringande sätt som möjligt.

Sökandenas ifrågasvarande framställning afsåge emellertid icke endast att åt dem söka vinna en förmån, som skulle göra öfvergången till den nya ordningen för dem mindre svår, utan äfven att, om sådan förmån vunnes, genom medgifvande å sökandenas sida underlätta och påskynda det fullständiga genomförandet af den nya ordningen.

Om genom den nya förordningen supplerande bestämmelser hänsyn toges äfven till sökandenas intressen därigenom, att antingen en öfvergångstid fastställdes till ett lämpligt antal år, hvarunder de bibehölles vid sin gamla rätt, eller ett skäligt vederlag tillerkändes dem för deras återstående lifstid, så skulle de å sin sida beredvilligt offra den rätt till utskänkning, som den nya förordningen förbehållit dem. Sökandena ville emellertid icke öfverdrifva detta offers betydelse. Visserligen ansåge de sig icke behöfva befara, att äfven rätten att försälja till föräring på stället skulle på lagstiftningens väg frångas dem. Möjligheten att verkligen tillgodogöra sig denna rättighet vore emellertid osäker, bekymmersam och motbudande. Hittills hade sökandena gått nykterhetsintresset tillmötes genom att inskränka krögerirörelsen ända därhän, att densamma på de allra flesta ställen knappast kunde anses såsom sådan bedrifven. En förändring i motsatt riktning skulle utan tvifvel vara till skada för god ordning och nykterhet på landsbygden

samt, om den ock möjligen gäfvde sökandena ekonomisk afkastning, på samma gång tillföra dem ständiga obehag och bekymmer, hvarjämte starka krafter gifvetvis komme att sättas i rörelse för att hindra sökandena att utnyttja ifrågavarande rättighet. Å andra sidan skulle en direkt afsägelse och ett fullständigt upphörande af den återstående utskänkningsrätten befordra den nya förordningens syftemål genom att undanröja hindret för vederbörande kommuners oinskränkta beslutanderätt.

Med erinran dels att enligt 1905 års förordning vederlag tillerkänts vissa personer, under villkor att de afstode från dem på grund af burskap tillkommande utskänkningsrättigheter, dels ock att enligt nådiga förordningen den 16 februari 1906 skjutsentreprenör, hvars kontrakt varit löpande under hela året 1905 och därefter, utan hinder af bestämmelserna i 1905 års förordning angående försäljning af vin och öl, bibehållits vid den rätt till utskänkning af maldrycker, som före nämnda förordnings ikraftträdande tillkommit honom, hemställa sökandena därför, att Kungl. Maj:t täcktes till den nu församlade Riksdagen aflåta nådig proposition af det innehåll, antingen att förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin måtte ändras på sådant sätt, att de i 10. § afsedda gästgifveriägare, hvilka för tiden från och med den 1 november 1913 för sig och sina hustrur afstode från den i sagda paragraf dem tilldelade utskänkningsrätt, finge till sist sagda dag, under de i samma paragraf angifna förutsättningar, försälja brännvin äfven till afhämtning, eller att berörda gästgifveriägare, som för tiden från och med den 1 november 1907 afsade sig och sina hustrur den i paragrafen dem medgifna utskänkningsrätt, finge från och med sistnämnda dag under sin lifstid erhålla ett skäligt, årligen utgående vederlag för upphörandet att försälja brännvin till afhämtning eller förtäring på stället.

Det torde icke vara någon anledning att nu ånyo till behandling upptaga frågan om omfattningen af gästgifveriägarnas brännvinsförsäljningsrätt, eftersom ju denna fråga blifvit afgjord vid 1905 års Riksdag. Ej heller synes det vara skäl att vidare sysselsätta sig med sökandenas förslag om några års uppskof, under hvilket brännvinsförsäljningen skulle få af gästgifvarne bedrifvas i samma omfång som hittills. Såsom jag redan nämnt, var nämligen ett liknande förslag vid nästlidet års riksmöte föremål för Riksdagens pröfning, utan att detta lyckades tillvinna sig Riksdagens bifall. Däremot har jag ansett det af sökandena framställda förslaget om ersättning åt de gästgifveriägare, som från och

med den 1 november 1907 vore villiga att afsäga sig rätten till brännvinsutskänkning, vara så beaktansvärdt, att detsamma borde göras till föremål för närmare utredning. Det är nämligen väl sant, att utskänkning af brännvin — begreppet utskänkning här taget i den mera inskränkta bemärkelse, som detsamma erhållit i 1905 års förordning, d. v. s. försäljning till förtäring på stället — vid många gästgifverier hittills bedrifvits endast i ringa omfattning, vid några kanske alls icke, men det är å andra sidan tydligt, att, då de ifrågavarande gästgifvarnas minuthandelsrättighet upphör, dessa för att få åtminstone någon afkastning af den dem tillkommande rättigheten till brännvinsförsäljning måste söka utvidga utskänkingsrörelsen, hvarigenom naturligen på många håll betänkliga olägenheter af många-handa slag kunna uppstå, till men för den allmänna ordningen och de nu allt kraftigare pågående nykterhetssträfvandena inom landet. En anordning, hvarigenom så många som möjligt af ifrågavarande gästgifveriägare kunde förmås att frivilligt afsäga sig rätten till utskänkning af brännvin, har därför synts mig vara ett önskemål, väl värdt äfven någon uppoffring från det allmännas sida, helst upphörandet af dessa rättigheter skulle i väsentlig mån bidraga till undanröjande af de ännu kvarstående hindren för reglerandet af brännvinshandeln i en anda, som motsvarar den nyare lagstiftningens syftemål å förevarande område.

För att få kännedom om antalet gästgifveriägare, som vore villiga att afsäga sig utskänkingsrätten, samt de sannolika kostnaderna för den ersättning, som kunde ifrågakomma, har jag därför i skrifvelse den 14 sistlidne februari från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga de län, där gästgifverier af ifrågavarande slag förekomma, infordrat *ej mindre* uppgifter från gästgifveriägarna själfva, huruvida de vore villiga att mot vederlag från och med den 1 november 1907 afsäga sig för sig och sina hustrur den dem tillkommande utskänkingsrätten, samt, i sådant fall, upplysning om deras ålder, deras inkomst under kalenderåren 1904, 1905 och 1906 af den af dem utöfvade brännvinshandeln samt storleken af det årliga vederlag, som vid ett afstående af utskänkingsrätten komme att af dem begäras, *än äfven* uppgifter *dels* om det litertal brännvin, för hvilket en hvar gästgifveriägare enligt bestämmelsen i § 16 mom. 3 och 4 i förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895 känts skyldig att för hvart och ett af de tre senaste försäljningsåren erlägga afgift, *dels* om den inkomst, för hvilken gästgifveriägarna under de tre senaste åren blifvit upptaxerade, med särskildt angifvande af den del däraf, som belöpte på brännvinshandeln,

såvidt detta framginge af taxeringslängderna, dels ock om storleken af det årliga vederlag, som Kungl. Maj:ts befallningshafvande i hvarje särskildt fall kunde anse lämpligt.

Af de med anledning häraf från Kungl. Maj:ts befallningshafvande inkomna handlingarna, hvilka jämväl innefatta yttranden i ämnet från vederbörande kronofogdar, framgår, att ägarna till 10 gästgifverier hafva förklarat sig icke vilja afstå från utskänkningsrätten, däraf några på den grund att de antagit föreståndare för försäljningen med kontrakt för ägarens återstående lifstid.

Ägarna till 56 gästgifverier hafva däremot förklarat sig villiga att mot årligt vederlag upphöra med utskänkningsrörelsen, de flesta redan från och med den 1 november 1907 men en och annan från senare tidpunkt. Nästan alla dessa gästgifvare utöfva brännvinshandeln genom föreståndare, hvilka i många fall äro antagna på ägarens lifstid. Vidare hafva ägarna till ett gästgifveri, där brännvinsförsäljning ej får utöfvas mer än hvart åttonde år, erbjudit sig att mot viss ersättning en gång för alla afsäga sig rättigheten; och slutligen har ägarinnan till ett gästgifveri redan år 1902 förbundit sig att ej utöfva någon brännvinsförsäljning, så länge hon årligen erhöle 300 kronor, hvilket belopp garanterats henne af några enskilda personer.

Det är således tillsammans 58 gästgifverier, för hvilka ägarna förklarat sig villiga att afsäga sig utskänkningsrätten.

Dessa ägas af tillsammans 81 personer, däri inberäknade hustrur till de gästgifveriägare, som äro gifta, nämligen 56 kvinnor och 25 män. En af dessa, en kvinna, är öfver 90 år gammal (född 1816), 5 äro mellan 80 och 90 år, 24 mellan 70 och 80 år, 34 mellan 60 och 70 år, 8 mellan 50 och 60 år samt 9 yngre än 50 år; den yngsta af alla, en kvinna, är född 1869. Här af synes, att ej mindre än 64 af samtliga ifrågavarande gästgifveriägare äro mera än 60 år gamla.

De af gästgifveriägarna uppgifna inkomstbeloppen af brännvinshandeln, hvilka naturligen afse inkomsten såväl af utskänkningsrätten i förut angifna, inskränkta bemärkelse som ock af utminuteringsrätten, hafva sammanfattats i en tabell — hvilken torde få såsom bilaga åtfölja detta protokoll — på sådant sätt, att i tabellen införts medeltalet af den uppgifna inkomsten för de tre åren 1904, 1905 och 1906. Två gästgifveriägare hafva i saknad af nödiga anteckningar ej kunnat uppgifva sin årsinkomst af rörelsen; för en har ej något belopp upptagits, enär han redan för många år sedan för sin återstående lifstid mot viss ersättning en gång för alla öfverlätit brännvinshandeln åt annan person.

Uti de uppgifna inkomstbeloppen ingår i åtskilliga fall äfven hyra för de lägenheter, i hvilka försäljningen bedrifves, äfvensom stundom arrende för gästgifveriet tillhörande jord. Beloppen växla rätt betydligt, från lägst 766 kronor till högst 12,121 kronor. För flertalet gästgifverier har inkomsten uppgifvits till 3,000 à 5,000 kronor om året. Inkomsterna för samtliga i tabellen upptagna gästgifverier under ifrågavarande treårsperiod uppgå till i medeltal för år räknadt 233,590 kronor.

Såsom vederlag har i allmänhet begärts medeltalet af de tre senaste årens inkomster, i några fall mer och i andra mindre. Äfven de sålunda begärda beloppen äro införda i tabellen. Summan af de begärda årliga vederlagen stiger till 267,220 kronor. Såsom å tabellen anmärkts, ingår i vissa af de begärda beloppen äfven ersättning till den af gästgifveriägaren antagne föreståndaren eller arrendatorn. I det förut omförmälda fall, då gästgifvaren mot ersättning en gång för alla upplåtit gästgifverierörelsen till annan person, har denne i gästgifvarens ställe begärt viss ersättning. Äfven detta har å tabellen utmärkts.

Uppgifterna angående det litertal, för hvilket gästgifveriägarna varit skyldiga att erlagga försäljningsafgift — *det taxerade litertalet* — afse i allmänhet de tre försäljningsåren 1904—1905, 1905—1906 och 1906—1907, men i några fall har uppgift lämnats för åren 1903—1904, 1904—1905 och 1905—1906. Medeltalen af de inkomna uppgifterna äro införda i tabellen. Endast i Göteborgs och Bohus län har vid denna taxering skillnad gjorts mellan minuthandel och utskänkning, men då uppgifterna för samtliga öfriga län afse hela försäljningen, hafva ock beträffande gästgifverierna inom Göteborgs och Bohus län summorna af de för minuthandel och utskänkning taxerade beloppen införts i tabellen. Summan af samtliga gästgifveriernas taxerade litertal i medeltal för ifrågavarande tre år uppgår till 1,389,975 liter.

Då det nu gäller att söka utfinna en någorlunda rättvis grund för uppskattningen af de ifrågavarande utskänkingsrättigheternas värde, möter detta, såsom ock ligger i sakens natur, synnerligen stora svårigheter. En exakt uppskattning är åtminstone för närvarande omöjlig att erhålla, helst förhållandena gifvetvis, sedan utminutereringen vid de ifrågavarande gästgifverierna upphört, komma att gestalta sig icke så litet annorlunda och värdet af utskänkningen ensam därför på förhand, innan förändringen inträdt, är svårt att bestämma. Med afseende härå kunde ock ifrågasättas, huruvida det verkligen kan anses lämpligt att redan nu söka bestämma grunden för inlösen af ifrågavarande rättigheter. I betraktande emellertid af de stora olägenheter, som måste anses förbundna med nämnda rättigheters bibehå-

lande, helst det måste ligga i vederbörande gästgifveriägarers intresse att, sedan utminuteringsen upphört, söka drifva upp utskänkningsen, och den vinst för nykterheten, som måste antagas följa genom deras inlösande redan från början af nästkommande försäljningsår, anser jag dock öfvervägande skäl tala för att åtgärder i sådan riktning redan nu vidtagas. Om ock i enskilda fall den inlösningssumma, som må komma att bestämmas, endast kan på ett ungefär träffa det rätta, synes emellertid detta med hänsyn till de viktiga samhällsintressen, hvarom här är fråga, icke böra utgöra hinder för frågans lösning.

Af de upplysningar, som erhållits från Kungl. Maj:ts befallningshafvande angående den *inkomst*, för hvilken gästgifveriägarna beskattats, kan man ej draga några säkra slutsatser beträffande den inkomst, de haft af brännvinshandeln och särskildt af utskänkningsen. I många fall hafva gästgifveriägarna såsom den verkliga inkomsten uppgifvit just den inkomst, för hvilken de blifvit beskattade och hvilken sannolikt ofta nog utgöres af den arrendeafgift, som gästgifveriets föreståndare erlagt, men ofta ingår i den beskattade inkomsten jämväl hyra för vissa lägenheter m. m., hvilka naturligen äfven efter brännvinshandelns upphörande hafva ett visst värde. Åtskilliga gästgifveriägare hafva alls icke beskattats för inkomst af rörelse, utan hafva i stället de personer, som förestått rörelsen, beskattats för såväl sin egen som ägarens inkomst däraf. I andra fall åter synas gästgifveriägarna hafva blifvit uppskattade jämväl för annan inkomst än inkomsten af gästgifverirörelsen, utan att därvid angifvits, huru stort belopp som ansetts härflyta af sistnämnda rörelse.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande synas vid sina förslag till årliga vederlag följt olika principer. Under det att några med starkt betonande, att ersättningen endast afsåge rätten till utskänkning och att denna hittills endast skett i ringa omfattning, på grund däraf föreslagit synnerligen låga ersättningsbelopp, samt andra efter granskning af hvarje särskildt fall gått rätt betydligt under ägarnas förslag, hafva de öfriga i allmänhet, åtminstone i det närmaste, tillstyrkt de af gästgifveriägarna begärda beloppen. Summan af de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna vederlagen uppgår till 127,850 kronor om året och understiger således med ungefär 140,000 kronor hvad gästgifveriägarna själfva sammanlagdt begärt.

Af skäl, som jag redan antydtt, anser jag mig emellertid icke böra förorda de af Kungl. Maj:ts befallningshafvande framställda förslag till beräkning af ersättningen för gästgifverirättigheternas upphörande. Ett godkännande af nämnda förslag skulle nämligen innebära, att gäst-

gifverier med ungefär lika omsättning i den hittills bedrifna affären skulle komma att erhålla afsevärdt olika vederlag endast därför, att de vore belägna i olika län. Gästgifveriägarnas egna uppgifter om deras inkomst af brännvinshandeln torde ej heller böra läggas till grund för ersättningsbestämmande, då nöjaktig utredning om sättet, hvarpå den uppgifna inkomsten beräknats, svårligen kan åstadkommas och riktigheten af de uppgifna beloppen därför undandrager sig all kontroll. Lika litet torde man kunna utgå från de af gästgifveriägarna begärda beloppen, då dessa, såsom jag redan nämnt, i flertalet fall grunda sig på nyssnämnda inkomstuppgifter.

Under dessa förhållanden synes, därest man vill söka nå det åsyftade målet, ej annan utväg återstå än att i det taxerade liter-talet söka en utgångspunkt vid bestämmandet af de eventuella ersättningsbeloppen, en utväg som ock af en utaf de hörda myndigheterna, Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län, förordats.

Det synes härvid till en början kunna antagas, att det taxerade liter-talet sällan eller aldrig öfverskjuter utan snarare oftast understiger den verkligen försålda myckenheten. I de fall, då taxeringen varit för låg, kan detta ock sägas i viss mån hafva berott af vederbörande gästgifveriägare själfva, då taxeringen säkerligen ofta grundats å inhämtade uppgifter från dessa eller det i hvarje fall för dem icke torde hafva mött några svårigheter att erhålla en riktigare uppskattning af rörelsen. Med hänsyn härtill synes det sålunda, åtminstone om man ser saken från synpunkten af det allmännas ekonomiska intresse, icke böra vara förenadt med någon betänklighet att välja nämnda tal till utgångspunkt för ersättningsberäkning.

Visserligen kvarstår naturligen äfven här den svårigheten vid beräkningen, att det taxerade liter-talet hittills varit afsedt att läggas till grund för beräkningen af afgiften icke blott för försäljningen till förtäring på stället — utskänkingen i egentlig mening — utan äfven för utminuteringsdelen, som ofta nog medfört den väsentligaste delen af inkomsten af gästgifverirörelsen. Genom att afväga ersättningen i ett lämpligt förhållande till det taxerade liter-talet synes dock vederbörlig hänsyn till nyssnämnda omständighet kunna tagas.

I öfverensstämmelse härmed har jag tänkt mig, att den årliga ersättningen skulle utgå med ett visst antal öre för hvarje liter af det taxerade liter-talet; och torde man därvid lämpligen kunna räkna med medeltalet för de tre försäljningsåren närmast före den nya förordningens ikraftträdande, således försäljningsåren 1904—1905, 1905—1906 och 1906—1907.

Valet af öretal per liter måste, som nämndt, blifva i viss mån godtyckligt. Man har nämligen inga uppgifter, hvarken om myckenheten genom utskänkning försåldt brännvin eller vinsten därå per liter, och, äfven om dylika uppgifter vore att tillgå, skulle man svårigen kunna begagna sig af dem, enär, såsom förut påpekats, förhållandena efter minuthandelns upphörande gifvetvis blifva helt andra än de hittillsvarande. Såsom exempel därå kan anföras, att ägaren af ett gästgifveri, där under senare tider alls ingen utskänkning synes hafva ägt rum, blifvit enligt egen uppgift erbjuden 1,800 kronor om året af en person, som önskade öfvertaga befattningen såsom föreståndare för utskänkingsrörelsen. Vill man verkligen vinna målet, att så många gästgifverier som möjligt må upphöra med utskänkingsrörelsen, måste man därför erbjuda en ersättning, som med hänsyn till berörda förhållanden kan antagas utgöra en skälig godtgörelse för den förlust, gästgifveriets ägare gör genom utskänkningens upphörande, eller åtminstone tilltaga densamma så pass stor, att gästgifveriägarna kunna antagas finna det med sin fördel förenligt att utbyta rörelsen med därmed förenadt arbete och risk mot ett bestämdt påräkneligt årligt belopp.

Jag har redan omnämnt, att det sammanlagda taxerade litertalet för de gästgifvare, hvilka erbjudit sig afstå från sina utskänkingsrättigheter, uppgår till 1,389,975 liter; att gästgifveriägarna uppgifvit sin inkomst af brännvinshandeln till tillsammans 233,590 kronor och begärt en årlig ersättning af sammanlagdt 267,220 kronor; äfvensom att Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit årliga ersättningsbelopp, som tillsammans uppgå till 127,850 kronor. Om dessa tre belopp fördelas på det för samtliga ifrågavarande gästgifverier taxerade litertalet, finner man, att gästgifveriägarnas uppgifna inkomst, i genomsnitt taget, uppgår till nära 17 öre för liter, att den af dem begärda årliga ersättningen, likaledes i genomsnitt, belöper sig till något öfver 19 öre för liter, och att den af Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna ersättning i medeltal motsvarar ungefär 9 öre per liter af det taxerade litertalet. Huru man än bestämmer ersättningen, bör den gifvetvis icke i något fall öfverstiga hvad gästgifveriägare själf begärt, ej heller hvad han själf uppgifvit såsom sin inkomst af brännvinsförsäljningen. Med denna begränsning synes mig en årlig ersättning, beräknad efter 10 öre för taxerad liter under treårsperioden 1904—1906, kunna anses såsom en skälig och lämplig ersättning. Möjligen kan den sålunda föreslagna ersättningen, med hänsyn därtill att fråga endast är om utskänkningen, förefalla något hög. Härvid bör emellertid tagas i betraktande, att många af de ifrågavarande gästgifveriägarna öfverlätit

sin utskänkningsrätt till andra personer, samt att ett nedläggande af rörelsen därför förutsätter en uppgörelse med dessa, något som tilläfvintyrs i allmänhet icke kan antagas aflöpa utan ersättningsanspråk från föreståndarnas sida, om än utminuteringsrättens försvinnande i många fall bör underlätta en uppgörelse, eftersom storleken af den arrendeafgift, föreståndaren har att erlægga, naturligen i regel uppgjorts under förutsättning af utminuteringsrättens fortfarande bestånd. Någon hänsyn torde äfven böra tagas till det förhållandet, att i och med det, att gästgifvares rätt till brännvinsutskänkning upphör, den honom i sådan egenskap tillkommande rätt till utskänkning af vin och öl till andra än resande i samband med servering af mat jämväl försvinner. Därest ett erbjudande från statens sida i förevarande hänseende skall medföra någon effekt, torde därför ersättningen knappast böra sättas lägre än som nyss föreslagits. De på nu nämndt sätt beräknade ersättningsbeloppen för hvarje gästgifveri äro införda i den redan omnämnda tabellen. Summan af samtliga dessa belopp uppgår, på sätt tabellen utvisar, till 116,666 kronor, eller något mindre än hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande sammanlagdt föreslagit.

Rörande några af de i nyssnämnda tabell upptagna gästgifverier anser jag mig böra särskildt yttra några ord.

Ägaren till Skillingaryds gästgifveri, hvilken är född år 1832, är ägare till ett åttondels mantal Skillingaryd och på grund däraf berättigad att idka brännvinsförsäljning hvarjt åttonde år, nästa gång från den 1 november 1907 till och med den 31 oktober 1908. Senaste gången, försäljningen ägde rum, var han taxerad för 16,000 liter; och har han under de år, då han utöfvat försäljning, enligt egen uppgift ej haft mindre inkomst därpå än 6,000 kronor för året. Han har förklarat sig villig att afsäga sig utskänkningsrätten för sig och sin hustru, som är född år 1842, mot en ersättning för en gång af 2,000 kronor. Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län anser det vara af särskild vikt, att brännvinsförsäljningen vid detta gästgifveri, som är beläget invid Skillingaryds mötesplats och skjutfält, komme att försvinna. I likhet med vederbörande kronofogde har Kungl. Maj:ts befallningshafvande förklarat sig anse det fordrade vederlaget icke vara oskäligt.

Beträffande gästgifveriet i Gagnbro har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län meddelat, att ägarinnan af gästgifveriet, som är född år 1832, enligt en den 7 augusti 1902 utfärdad handling förbundit sig att — sedan åtskilliga i handlingen omförmälda personer, boende i Stora Tuna socken, där gästgifveriet är beläget, utfäst sig

att till henne, så länge hon lefde, årligen utbetala 300 kronor halfårsvis i förskott — så länge nämnda summa ordentligt till henne utbetalades, ej återupptaga brännvinsförsäljningsrättigheten vid gästgifveriet; att på grund häraf någon försäljning af brännvin ej ägt rum vid gästgifveriet sedan den 1 november 1902; samt att Kungl. Maj:ts befallningshafvande genom beslut den 24 augusti 1904 förordnat, att nämnda gästgifveri skulle från och med ingången af år 1908 indragas. Med hänsyn till hvad sålunda blifvit upplyst och då, enligt hvad af handlingarna framgår, nyssnämnda beslut vunnit laga kraft, föreligger icke någon anledning att föreslå ersättning åt gästgifveriets ägare.

Slutligen torde för fullständighetens skull böra omnämnas, dels att ett af de i tabellen upptagna gästgifverierna inom Kristianstads län — Blekemåsa gästgifveri — genom länsstyrelsens utslag den 6 februari 1907 inskränkts till skjutsstation från och med den 1 januari 1908, men att gästgifveriets innehafvare öfver utslaget anfört besvär hos kammarkollegium, dels ock att stämning uttagits mot föreståndaren för Ahlhults gästgifveri i Hallands län med yrkande, att denne, såsom icke berättigad till utskänkning af brännvin, därför måtte dömas till ansvar. Nu berörda omständigheter synas dock icke behöfva väcka någon betänklighet vid bestämmande af en eventuell ersättning i förevarande hänseende, då en sådan ersättning naturligen kommer att utgå endast under förutsättning, att vederbörande visar sig vara berättigad till uppbärande af densamma.

Såsom jag redan förut framhållit, finner jag det vara af stor vikt för ordning och nykterhet i de trakter på landsbygden, där nu ifrågasvarande gästgifverier äro belägna, att utskänkning af brännvin där kommer att upphöra. Därjämte bör det vara af synnerligen stort intresse för dessa kommuner att så fort som möjligt blifva satta i tillfälle att liksom öfriga kommuner erhålla rätten att bestämman, huruvida brännvinsförsäljning må förekomma inom kommunen eller icke. Då därtill kommer, att den årliga utgift, som skulle drabba det allmänna för ersättning åt gästgifveriägarna ej kan anses vara synnerligen stor, särskildt i betraktande af den höga ålder, flertalet gästgifveriägare redan uppnått, anser jag mig med fullt skäl kunna hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga förslag om inlösen af gästgifveriägarers utskänkningsrättigheter enligt de grunder, jag redan angifvit.

På sätt öfvergångsstadgandena till brännvinsförsäljningsförordningen den 9 juni 1905 innehålla, skall till vissa personer, hvilka på grund af burskap nu äga rätt till utskänkning af brännvin i stad, under

villkor att de afstå för tiden från och med den 1 nästkommande oktober från nämnda rätt, utgå viss årlig godtgörelse; och är denna godtgörelse bestämd att utgå af den andel af brännvinsförsäljningsmedlen, som jämlikt 25 § i nämnda förordning skall insättas i statskontoret, innan fördelning af denna andel på föreskrifvet sätt äger rum.

Med afseende härå synes mig lämpligast, att äfven den nu ifrågasatta ersättningen till gästgifvarna bestämmes att utgå af samma medel och i hufvudsakligen enahanda ordning som ersättning till nyss omförmälda personer. Därest så sker, erfordras icke heller något särskildt anslag för ändamålet.

Gästgifveriägarna själfva hafva i allmänhet förutsatt, att rörelsens nedläggande från den 1 november 1907 skulle uppställas såsom villkor för inlösen. Enär af de inkomna uppgifterna emellertid framgår, att en och annan gästgifveriägare antagit föreståndare för brännvinshandeln medelst kontrakt, som ej tilländalöper förr än om ett eller par år, och då såväl för dessa som än mera för de gästgifveriägare, som avslutat dylika kontrakt, gällande för deras lifstid, möjligen kan möta svårighet att redan före den 1 november innevarande år träffa uppgörelse med vederbörande föreståndare, synes mig — med undantag för Skillingaryds gästgifveri, i fråga om hvilket ersättning skulle utgå en gång för alla — tiden för en eventuell inlösen böra så bestämmas, att densamma kan äga rum äfven vid en senare tidpunkt.

Gifvet är, att ersättning icke bör gästgifveriägare tillerkännas, med mindre vederbörligen styrkes, att gästgifveriägare fortfarande är i lifvet samt till utskänkning berättigad.

Ansökning om ersättning synes lämpligen böra ske hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som torde böra erhålla bemyndigande att efter pröfning af hvarje särskildt fall enligt de särskilda närmare föreskrifter, som må finnas erforderliga, utbetala ersättningarna af under händer varande medel mot ersättning af inom länet inflytande brännvinsförsäljningsafgifter.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att

dels medgifva,

att, därest ägare af gästgifveri, hvilken på grund af bestämmelserna i 10 § af förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 är berättigad att fortfarande efter den 1 november 1907 utskänka brännvin, afstå från den honom sålunda tillkommande utskänkingsrättigheten, till honom må under härefter angifna villkor utbetalas ersättning, bestämd på sätt nedan sägs:

1) manlig, gift gästgifveriägare afsäger sig utskänkningsrätten för såväl sig själf som för sin hustru; ägande hustrun, därest äkten- skapet blifvit ingånget före den 1 maj 1907, att, så framt hon öfver- lefver mannen, efter hans frånfälle under sin återstående lifstid upp- bära den ersättning, hvartill mannen, enligt hvad nedan sägs, om han lefvat, varit berättigad;

2) ersättningens årliga belopp utgör tio öre för hvarje liter af det litertal, hvartill brännvinsförsäljningen vid gästgifveriet enligt § 16 mom. 3 och 4 i förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895 blifvit beräknad i medeltal för de tre försäljningsåren 1 november 1904—31 oktober 1905, 1 november 1905— 31 oktober 1906 och 1 november 1906—31 oktober 1907, dock att nämnda ersättning ej i något fall må öfverstiga vare sig den ersättning, som, enligt hvad i den vid protokollet fogade tabell angifves, af gäst- gifveriägaren i sådant afseende begärts, eller den, enligt hvad samma tabell utvisar, af honom uppgifna medelinkomsten af brännvinshandeln vid gästgifveriet under åren 1904—1906;

3) ersättningen utbetalas kvartalsvis vid början af hvarje kvartal från och med ingången af försäljningsåret näst efter det, hvarunder gästgifveriägaren afsagt sig utskänkningsrätten;

samt att till ägaren af Skillingaryds gästgifveri i Jönköpings län må, under villkor att han för sin egen och för sin hustrus räkning före den 1 november innevarande år afstår från dem tillkommande utskänkningsrätt vid nämnda gästgifveri, utbetalas ett belopp af 2,000 kronor;

dels ock förklara, att utan hinder af den i 25 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 meddelade föreskriften om insättning i statskontoret af vissa andelar af brännvinsförsäljnings- medlen, förenämnda ersättningar må utgå af nyss omförmälda andelar, innan inleverering därpå till statskontoret äger rum.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta proto- koll utvisar.

Ur protokollet:

Karl Skogman.

Gästgifverier, hvilkas ägare förklarar sig villiga att på vissa villkor afstå från utskänkningsrätten.

Gästgifveriets namn.	Af ägaren uppgifven årsinkomst, kr.	Af ägaren begärd årlig ersättning, kr.	Af Kungl. Maj:ts befall- ningshaf- vande före- slagen årlig ersättning, kr.	Taxeradt litertal; medeltal för 3 år, liter.	Årlig ersätt- ning, beräk- nad enligt de i propositionen föreslagna grunder, kr.
Kisa	8,000	6,000	4,500	15,000	1,500
Kumla	4,000	4,000	4,000	25,000	2,500
Broarp	2,200	1,500	600	8,666	866
Hvetlanda	7,000	7,000	3,000	62,000	6,200
Skillingaryd ¹⁾	—	—	—	—	—
Värnamo	7,310	35,310 ²⁾	3,000	45,000	4,500
Olmestad	4,166	4,000	1,500	20,000	2,000
Nöbbeled	1,828	1,800	900	11,166	1,116
Dihult	2,000	6,050 ³⁾	1,075	20,000	2,000
Alfvesta	3,000	3,000 ⁴⁾	1,500	30,000	3,000
Ljungby	6,000	6,000	1,250	20,000	2,000
Röhälla	10,655	12,000	4,500	2,500	250
Bunge	— ⁵⁾	600	600	15,000	600
Norje ⁶⁾	1,100	1,000	1,000	3,156	315
Blekemåsa ⁷⁾	1,150	900	500	7,666	766
Örkelljunga ⁸⁾	5,000	5,000	1,500	10,000	1,000
Åstorp	9,666	10,000	5,000	30,000	3,000
Margretetorp	5,500	9,500 ⁹⁾	5,500	25,000	2,500
Kädarps	1,500	2,000	1,500	10,000	1,000
Fjelkinge	5,000	5,000	5,000	40,000	4,000
Åhus	1,500	4,500	1,500	20,333	1,500
Vram, vestra	4,750	4,750	4,750	15,000	1,500
Hammenhög	5,000	5,000	1,500	30,666	3,066
Dalby	8,000 ¹⁰⁾	6,000	3,000	10,000	1,000
Wallåkra	3,250	3,250	2,000	6,333	633
Tågarp	4,000	9,000 ¹¹⁾	3,000	8,000	800
Löddeköpinge	3,200	3,200	2,000	10,000	1,000
Hurfva	3,500	3,500	1,500	18,000	1,800
Östraby ¹²⁾	4,000	4,000	2,000	11,000	1,100
Skifvarp	5,666	4,500	3,500	14,400	1,440
Transport	127,941	168,360	71,175	543,886	52,952

Gästgifveriets namn.	Af ägaren uppgifven årsinkomst, kr.	Af ägaren begärd årlig ersättning, kr.	Af Kungl. Maj:ts befall- ningshaf- vande före- slagen årlig ersättning, kr.	Taxerad litertal; medeltal för 3 år, liter.	Årlig ersätt- ning, beräk- nad enligt de i propositionen föreslagna grunder, kr.
Transport	127,941	168,360	71,175	543,886	52,952
Breared	3,858	3,000	3,000	18,666	1,866
Sjögården.....	5,000	4,000	4,000	72,000	4,000
Qvibille	3,375	3,000	3,000	26,666	2,666
Slöinge	4,500	3,000	3,000	68,666	3,000
Ljungby	3,000	4,100 ¹³⁾	3,000	30,000	3,000
Morup ¹⁴⁾	—	—	3,000	30,000	3,000
Åhsbro	1,500	6,000	1,500	20,000	1,500
Åsa	4,000	3,000	3,000	25,000	2,500
Ahlhult ¹⁵⁾	3,106	2,800	1,000	12,666	1,266
Landvetter	6,000	6,000	500	30,000	3,000
Assmunderöd ¹⁶⁾	4,000	450	100	7,000	450
Rabbalshede ¹⁷⁾	1,433	1,800 ¹⁸⁾	1,000	30,166	1,433
Tanumshede ¹⁷⁾	2,666	2,500	1,000	38,333	2,500
Skene	4,300	5,000	500	19,096	1,909
Sundholmen	4,000	4,000 ¹⁹⁾	500	38,333	3,833
Bonared	5,000	5,000	500	7,000	700
Timmelhed	2,691	2,700	500	14,333	1,433
Klef	3,800	4,000	500	11,666	1,166
Svenljunga	4,000	4,000	1,000	55,000	4,000
Ökne.....	3,700	3,700	500	20,000	2,000
Edsbergs Sanna	4,333	4,333	4,100	6,500	650
Buskåker	8,000 ²⁰⁾	3,677	3,675	100,000	3,677
Ofvanmyra	7,500	4,000	4,000	43,333	4,000
Finnsyttan.....	766	800	800	5,666	566
Gagnbro ²¹⁾	—	—	—	—	—
Västerby	12,121	5,000	5,000	70,000	5,000
Nybyn	3,000	8,000 ²²⁾	3,000	28,333	2,833
Neder Luleå ²³⁾	—	5,000	5,000	17,666	1,766
Summa	233,590	267,220	127,850	1,389,975	116,666

Anmärkningar.

Den af ägaren uppgifna årsinkomsten är medeltal för kalenderåren 1904, 1905 och 1906.

Taxerad litertal är i allmänhet medeltal för försäljningsåren 1904—1905, 1905—1906 och 1906—1907, men i några fall, då uppgift för året 1906—1907 ej lämnats, medeltal för åren 1903—1904, 1904—1905 och 1905—1906.

